

پرونده

«فره‌یختگان» ۴۰ سال حضور فیلم‌های ایرانی در اسکار را بررسی می‌کند

کارنامه ۴۰ ساله

که توانست در بخش بهترین فیلم غیرانگلیسی زبان ۲۰۱۲ جایزه اصلی را بگیرد،جایزه اسکار بهترین فیلم زبان خارجی یکی از جوایز معتبر اسکار است.ایران اولین بار در سال ۱۳۵۶ با فیلم «دایره مینا» ساخته داریوش مهرجویی در اسکار حضور یافت، هرچند این فیلم نتوانست موفق به دریافت جایزه شود ولی از رهگذر حضور در اسکار، عرصه برای دیگر فیلم‌های فیلمسازان ایرانی گشوده شد و هر سال کارگردانان مطرح با شرکت دادن فیلم‌های شاخص، شناس

عقل حکم می‌کرد «فروشنده» به اسکار پرود

درونامه آن فیلم جهانی باشد، دو: کارگردان و عوامل آن فیلم شناخته شده باشند و سوم اینکه عوامل و ساخت فیلم دارای استانداردهای جهانی باشند. معیار دیگر هم این بود که منتقدان خارجی چقدر نسبت به آن فیلم روی خوش نشان دهند. در دوره‌ای که من جزء هیات انتخاب بودم، فیلم‌ها متفاوت بود. خاطرم هست در دوره‌ای که فیلم «یه حبه قند» را به‌عنوان نماینده ایران در اسکار انتخاب کردیم، فیلم می توانست به موفقیت‌های زیادی دست یابد، اما بعد مسائلی مثل تحریم کردن اسکار از سوی مدیران فرهنگی آن دوره پیش آمد که مانع از حضور فیلم در اسکار شد که به نظرم اشتباه بود، یعنی می‌توانستیم در آن دوره هم در اسکار حضور خوبی داشته باشیم. من پیش از آن‌که فیلم به‌عنوان نماینده ایران در اسکار انتخاب شود و هنوز گمانه‌زنی‌ها ادامه داشت، به این نکته اشاره کردم عقل سلیم حکم می‌کند «فروشنده» به‌عنوان نماینده ایران در اسکار معرفی شود. هرچند معتقدم فیلم‌هایی مثل «لانتوری» و «ناهید» هم از ظرفیتی برخوردار بودند که می‌شد روی آنها در اسکار کار کرد، چون هم «لانتوری» و هم «ناهید» هر دو به لحاظ مضمونی می‌توانستند در اسکار شانس برنده‌شدن را داشته باشند.

ولی همان‌طور که اشاره کردم عقل حکم می‌کرد «فروشنده» به اسکار برود، چون هم پخش‌کننده قوی و خوبی دارد و از طرفی، کارگردان آن سابقه حضور در دیگر جشنواره‌های معتبر جهانی را هم داشته است. البته زمانی که «فروشنده» به‌عنوان نماینده ایران در اسکار معرفی شد برخی به این مسأله اشاره کردند که «ایستاده درغبار» هم به دلیل مولفه‌هایی که داشت می‌توانست به اسکار معرفی شود. در سال‌های اخیر فیلم «بدروغ بغداد» هم به‌عنوان نماینده ایران به اسکار معرفی شد که به نظرم در مقایسه با «ایستاده در غبار» فیلم خوبی نبود و «ایستاده درغبار» به لحاظ جهانی از زبان جهانی برخوردار است. ولی به‌هر حال چندان که گفتم «فروشنده» برای نمایندگی در اسکار امتیازات زیادی دارد.

آزاده صالحی

A.Saleh@fdn.ir

ایران در آستانه چهل سالگی حضور در اسکار است فروشنده، آخرین ساخته اصغر فرهادی از سوی ایران به آکادمی اسکار معرفی شد. فروشنده ، بیستمین فیلمی است که از سوی ایران به آکادمی اسکار معرفی می‌شود. ایران از سال ۱۳۵۶ با فیلم دایره مینا را به اسکار معرفی کرد تا امسال ۲۰ فیلم به این جشنواره مهم جهانی ارسال کرده است اما تنها در سال دو فیلم از سوی این آکادمی پذیرفته شدند. فیلم بچه های آسمان ساخته مجید مجیدی که هیچ جایزه ای دریافت نکرد و فیلم جدایی نادر از سیمین ساخته فرهادی

فریدون جیرانی

کارگردان و منتقد سینما

ما در شرایطی سابقه حضور در اسکار را در سال‌های گذشته داشته‌ایم که به واسطه پرسوه تاریخی، شرایط مختلفی را گذرانده‌ایم. اگرچه حضور ما در اسکار به شکل مستمر هم نبوده است، کم‌اینکه ما چیزی حدود ۱۶ اسال در اسکار حضور نیافتیم. به‌هر حال تصور می‌کنم اگر بخواهیم به تاریخچه حضور سینمای ایران در جایزه‌ای مثل اسکار اشاره کنیم، می‌توانیم از «دایره مینا» ساخته داریوش مهرجویی نام ببریم. تا پیش از آن ما در اسکار شرکت نداشته‌ایم و بعد از وقفه‌ای که برای حضور ما برای شرکت دراین جایزه معتبر به وجود آمد، توانستیم با فیلم «بچه‌های آسمان» در اسکار حاضر شویم. فیلم خوبی بود و شایسته و بجا هم در اسکار انتخاب شد. بعد از آن درباره «جدایی نادر از سیمین» هم همین اتفاق افتاد، یعنی فیلم به واسطه درونمایه‌ای که داشت توانست با اقبال خوبی از سوی منتقدان و هیات آکادمی اسکار مواجه شود. ضمن اینکه در مقایسه با کشورهایی چون هند، ترکیه، مصر و… که کشورهای هم‌جوار ما به شمار می‌روند، حضور پررنگ‌تر و موفقیت‌آمیزتری در اسکار داشته‌ایم. درمجموع به نسبت سال‌هایی که شرکت کرده‌ایم و به‌رغم اینکه کشوری بوده‌ایم که ارتباطاتش با جهان غرب در نوسان بوده، حضور ناموفقی در اسکار نداشته‌ایم. اتفاقا در برخی دوره‌ها هم خوب و موفق ظاهر شده‌ایم و به‌طور قطع در این دوره و دوره‌های آتی هم می‌توانیم پررنگ‌تر عمل کنیم. جایزه اسکار از اهمیت زیادی برخوردار است، چون نشان می‌دهد سینمای ایران به درجه مطلوبی دست یافته‌است. بنابراین معتقدم درمجموع حضور ناموفقی در اسکار نداشته‌ایم. معیارها برای فرستادن فیلم همیشه ثابت بوده‌اند، اولین و مهم‌ترین معیار هم این بوده است که پخش‌کننده خارجی فیلم چه قدرتی داشته باشد و چگونه می‌تواند فیلم را به جهان معرفی کند، بنابراین می‌توان گفت عامل اصلی و مهم پخش‌کننده است. پخش‌کننده خارجی هم معمولاً روی فیلمی سرمایه‌گذاری می‌کند که یک:

فیلم فارسی‌زبان نماینده بریتانیا در اسکار شد

گروه‌ادب و هنر| فیلم «زیر سایه» که به زبان فارسی تهیه شده به‌عنوان فیلم منتخب بریتانیا در بخش فیلم خارجی‌زبان هشتادونهمین دوره جوایز اسکار انتخاب شد. «زیر سایه» ساخته بابک انوری فیلمساز ایرانی ساکن بریتانیا از سوی پنتا به‌عنوان نماینده بریتانیا در بخش اسکار خارجی‌زبان معرفی شد. فیلم ترسناک «زیر سایه» بر مبنای فیلمنامه‌ای به قلم خود کارگردان ساخته شده است. داستان فیلم در ۱۹۸۸ و در اوج جنگ ایران و عراق رخ می‌دهد. شخصیت‌های اصلی فیلم مادری جوان و دختر خردسالش هستند که زیر بمباران جنگ جداز دیگر اعضای خانواده هستند. اوایل اکتبر زمان معرفی فیلم‌های خارجی‌زبان به آکادمی اسکار به اتمام می‌رسد و نامزدهای اسکار ۲۴ ژانویه معرفی می‌شوند.

کرد که «در شب عید غدیر با همسرم به دیدن فیلم «فروشنده» در سینما فرهنگ رفتم. بازی خوب شهاب حسینی و ترانه علیدوستی قابل تقدیر است، اما سوزه فیلم را نپسندیدم. این فیلم چهره خوبی از جامعه ایران نشان نمی‌دهد، لذا انتخاب آن به عنوان نماینده ایران در «اسکار» از سوی بنیاد فارابی، به نظر من انتخاب خوبی نبود. اگرچه به انتخاب آنها که معمولاً معیارهای متعددی مانند تکنیک‌های هنری، جذب مخاطب و رای‌آوری را نظر می‌گیرند، احترام می‌نشود. با این حال و با وجود ابراز نظرات متفاوت نسبت به حضور «فروشنده» در اسکار، گمانه‌زنی‌ها همچنان ادامه دارد. اهمیت جایزه گرفتن ایران در اسکار تا اندازه‌ای است که شخصیت‌های مختلف عرصه سینما در این باره، در قالب یادداشت و گفت‌وگو به تبیین دیدگاه‌هایشان پرداخته‌اند.

ای کاش فیلم‌های دیگر کارگردانان هم در اسکار معرفی شود

«فروشنده» هم قابلیت‌های زیادی دارد و قطعاً می‌تواند به عنوان برنده اسکار شناخته شود، ولی با این حال در پاسخ به سوال شما باید بگویم «فروشنده» نیازمند تحلیل است و متاسفم که با وجود گذشت مدت‌ها از اکران فیلم، هنوز شرایطی برای تحلیل محتوایی و ساختاری آن فراهم نشده‌است. البته این نقصان به نبود نقد صحیح و اصولی در جامعه ما برمی‌گردد؛ نه فقط در زمینه آثار سینمایی که اساساً از داشتن نقد درست در هر شاخه‌ای بی‌بهره هستیم. همین مسأله باعث می‌شود زوایای پیدا و پنهان فیلم‌هایی مثل «فروشنده» مغفول بماند و آن‌طور که باید برای مخاطبان سینما تبیین نشود. درصورتی که اگر زیرساخت‌های نقد و تحلیل سالم و دقیق مه‌اشود، ضمن واکاوی لایه‌های مختلف فیلم می‌توان پیش از پیش به ترغیب مخاطب پرداخت که به تماشای چنین آثاری بنشیند. به‌ویژه «فروشنده» که از منظرهای مختلف می‌توان آن را مورد بررسی قرار داد و همان‌طور که اشاره کردم نیازمند تحلیل است. شاید در این زمینه به قول شما مدیران فرهنگی کمتر از افراد نقش داشته‌اند، در عین حال شاید بهتر بود به جای آنکه از یک فیلمساز به دفعات، فیلم به اسکار معرفی شود، معرفی فیلم‌های فیلمسازان متفاوت در دوره‌های مختلف اتفاق بیفتد تا سینمای ایران از لحاظ داشتن فیلمسازان، جلوه پررنگ‌تری در مجال بین الملل داشته باشد. حالا مدیران فرهنگی می‌توانند برای دوره‌های آتی در این زمینه به برنامه‌ریزی بپردازند. قطعاً اگر بتوانیم چند گزینه در اسکار داشته باشیم بهتر است؛ چراکه دست پر بودن سینمای ایران را در مجامع بین‌المللی نشان می‌دهد. مسأله‌ای که وجود دارد این است که در سال‌های اخیر یک‌سری از موقعیت‌های فرهنگی را از دست داده‌ایم. به‌عنوان مثال چرا نباید خودمان در این سال‌ها در اندیشه طراحی جایزه‌ای در ابعاد اسکار باشیم؟ متأسفانه در سال‌های گذشته، حرکت‌های سازنده‌ای در سینما رخ نداده است. در صورتی که سینمای ایران این پتانسیل را دارد که جوایز معتبر و بزرگی از این دست داشته باشد و حتی بعد از پا گرفتن، آن را در ابعاد بین‌المللی هم برگزار کند. البته از نظر من برای شروع در بازار رقابت هیچ‌گاه دیر نیست.

زیر درختان زیتون

«زیر درختان زیتون» یکی از فیلم‌های درخشان عباس کیارستمی به شمار می‌رود که سال ۱۹۹۴ ساخته شد. این فیلم یکی از سه گانه‌های این فیلمساز فقید به شمار می‌رود. «خانه دوست کجاست»، و «زندگی و دیگر هیچ» دیگر بخش‌های این فیلم به شمار می‌روند. بعد از آنکه «زیردرختان زیتون» در ایران و دیگر کشورها اکران شد، نشریه «ایوژورات» فرانسه این فیلم را در فهرست ۱۰۰ فیلمی قلمداد کرد که باید دیده شود. این فیلم به زلزله رودبار اختصاص دارد و زندگی زوج جوانی را ترسیم می‌کند.

امروز

فیلم «امروز» که زائر اجتماعی دارد یکی از ساخته‌های رضا میرکریمی به شمار می‌رود و به روایت یک روز از زندگی زنی می‌پردازد که با سوار شدن در تاکسی مردی (پرویز پرستویی) دستخوش ماجراهایی می‌شود و راننده تاکسی را هم درگیر اتفاقاتی که برایش رخ می‌دهد، می‌کند. این فیلم به عنوان نماینده سینمای ایران در هشتاد و هفتمین مراسم اسکار انتخاب شد. «امروز» هم صرف‌نظر از نامزدی در جایزه اسکار توانست در جشنواره‌های بین‌المللی دیگری چون فیرشری، تالین، جیور و… موفق به دریافت جایزه شود.

#

تاریخچه

فهرست فیلم‌های راه یافته

به اسکار از گذشته تا امروز

«ایر سه مینا» داریوش مهرجویی ۱۹۷۷، «زیردرختان زیتون» عباس کیارستمی ۱۹۹۴، «بادکنک سفید» جعفر مناهی ۱۹۹۵، «گبه» محسن مخملباف ۱۹۹۷، «بچه‌های آسمان» مجید مجیدی ۱۹۹۸، «رنگ خدا» مجید مجیدی ۱۹۹۹، «زمانی برای مستی اسب‌ها» بهمن قبادی ۲۰۰۰، «باران» مجید مجیدی ۲۰۰۱، «من ترانه پانزده سال دارم» رسول صدرعاملی ۲۰۰۲، «نفس عمیق» پرویز شهبازی ۲۰۰۳، «لاک‌پشت‌ها هم پرواز می‌کنند» بهمن قبادی ۲۰۰۴، «خیلی دور، خیلی نزدیک» رضا میرکریمی ۲۰۰۵، «کافه ترازیت» کامبوزیا پروتی ۲۰۰۶، «مهم مثل مادر» رسول ملاقلی‌پور ۲۰۰۷، «آواز گنجشک‌ها» مجید مجیدی ۲۰۰۸، «درباره الی» اصغر فرهادی ۲۰۰۹، «بدروغ بغداد» مهدی نادری ۲۰۱۰، «جدایی نادر از سیمین» اصغر فرهادی ۲۰۱۱ و «امروز» رضا میرکریمی ۲۰۱۴ از فیلم‌های شرکت‌کننده در اسکار از گذشته تا امروز بوده‌اند.

یادداشت

اگر فیلم خودمان را بسازیم

بدیهی است اسکار به‌عنوان مهم‌ترین جایزه سینمایی برای تمام کشورهای جهان به شمار می‌رود و هر فیلمسازی از هر کشوری که باشد تمایل دارد فیلمش در چنین جایزه‌ای انتخاب شود. اسکار جایزه‌ای است که هر ساله چشم مخاطبان زیادی را به خود جلب می‌کند و اعلام نتایج آن همیشه از جذابیت‌های خاص خودش به‌رمند بوده است. بعد از اسکار جوایزی چون کین، ونیز، برلین و گلدن گلوب از اهمیت زیادی برخوردارند و هر کدام از نوع خود برای برندگان اعتبار و افتخار آفرین هستند. مسأله‌ای که درباره جایزه اسکار اهمیت دارد این است در طول این سال‌ها، عوامل سیاسی و اجتماعی کشورها ملاکی برای انتخاب شدن یا نشدن فیلم‌هایشان نزد اعضای آکادمی اسکار نبوده است. حالا شاید در نتیجه‌گیری نهایی اعمال نظرات و سلایق صورت بگیرد، اما آنچه اهمیت دارد این است که فیلم‌ها عموماً در اسکار به‌واسطه مولفه‌هایی که دارا هستند، برگزیده می‌شوند. ضمن اینکه بی‌تردید کسانی که مسئولیت پخش فیلم‌ها را برعهده دارند و اصلاًحاً به آنها پخش‌کننده بین‌المللی می‌گویند هم می‌توانند نقش موثری دراین حیطه داشته باشند. طبیعی است اگر یک فیلم، پخش‌کننده قوی داشته باشد و اطلاع‌رسانی نسبت به آن در مجامع بین‌المللی، به‌موقع انجام شود می‌تواند مجال بیشتری برای حضور در جشنواره‌های معتبر ازجمله اسکار داشته باشد. یکی از محاسن جایزه اسکار این است که اصولاً با گن‌داگرایی مخالف است و اگر هیات آکادمی مشاهده کند که فیلمی به جایزه راه یافته که صرفاً از طریق دست‌مایه قرار دادن مضمون خاصی، قصد دارد در اسکار شرکت کند آن را رد می‌کند. همیشه وقتی صحبت از حضور سینمای ایران در جوایزی مثل اسکار می‌شود معتقد بوده‌ام باید تلاش کنیم تا بیشتر خودمان و باشیم و در فیلم‌هایی که می‌سازیم حرف خودمان را بزنیم. فراموش نکنیم زنده‌یاد عباس کیارستمی به این خاطر توانست به‌عنوان یک فیلمساز جهانی ماندگار و اسطوره شود که هیچ‌وقت برای شرکت کردن در جشنواره‌های بین‌المللی فکر نمی‌کرد آنها چه دوست دارند و باید چه کار کرد که مطابق ذائقه دست‌اندرکاران یک جشنواره فیلم ساخت. او در درجه نخست به آنچه خودش باور داشت معتقد بود و تلاش کرد به‌بورهایش را در فیلم‌هایش منعکس کند، به‌خاطر وجود همین مولفه‌هاست که توانست نام خود را به‌عنوان یک فیلمساز جهانی در سطوح بین‌الملل جاودان کند.

نگاه

چند دلیل برای برنده شدن در اسکار

با وجود آنکه برخی بر این باورند اعطای جایزه اسکار به سینمای یک کشور فقط به مضمون و جوایز و… خود اثر بستگی دارد، اما تصور می‌کنم بخش عمده‌ای از ملاک‌هایی که اعضای آکادمی اسکار برای دادن جایزه به یک فیلم در نظر می‌گیرند به عوامل سیاسی – اجتماعی سینما در یک کشور آمریکا و آن کشور هم بستگی دارد. این مسأله فقط درباره کشور ما صدق نمی‌کند و در سال‌های گذشته به تجربه دیده‌ایم بروز مسائلی چون جنگ جهانی، جنگ ویتنام، جنگ سرد و… تا میزان زیادی توانسته‌اند در نحوه اعطای جوایزی از این دست در عرصه بین‌الملل تأثیرگذار باشند. شاید به این خاطر که سینما در آمریکا (هالیوود) همیشه در تلاش بوده خود را مطابق با مسائل سیاسی – اجتماعی به‌روز کند و هیچ وقت در طول این سال‌ها از اوضاع سیاسی – اجتماعی کشورها منفک نبوده است. حتی زمانی که تلویزیون به وجود آمد و تا حدود زیادی جای سینما را گرفت و نظر مخاطبان زیادی را به خود جلب کرد، باز هم سینما دست از به‌روز شدن برنداشت و هم‌پای مسائل زمان حرکت کرد. مهم‌تر از همه اینکه نمی‌توان هیچ‌گاه اقتصاد سینما را از میحت اقتصاد سیاسی و شرایط جامعه جدا دانست. برای همین آمریکا همیشه متأثر از فضای سیاسی آن جوامع بوده است. بنابراین داوران در بحث اسکار فیلم خارجی، فارغ از فیلم‌هایی که از اروپا در اسکار شرکت می‌کنند، اغلب فیلم‌هایی که محصول کشورهای خاورمیانه، خاور دور و آمریکای لاتین هستند و به نوعی سینمای سوم به شمار می‌روند، پیش از آنکه به محتوای خود فیلم توجه داشته باشند به جوامعی که این فیلم‌ها از آن نشأت گرفته، می‌نگرند. در جریان اعطای جایزه اسکار به یک فیلم مولفه‌های خاصی از سوی دست‌اندرکاران این جایزه رصد می‌شود. خاصه اینکه چقدر فیلم مورد نظر دارای پتانسیل اقتصادی است و می‌تواند از فروش بین‌المللی خوبی برخوردار شود از جمله مسائلی است که حتماً به آن فکر می‌شود. نکته دیگری که می‌توان آن را از مهم‌ترین ملاک‌های انتخاب فیلم‌ها در اسکار دانست، مضمون فیلم‌ها است؛ توجه به خانواده و حفظ حریم آن از مضمون‌های جاف‌فاده در سینمای آمریکاست. اسکار از جمله جوایزی است که داورانش همیشه به فیلم‌هایی با تم و مضمون جهانشمول توجه ویژه‌ای داشته‌اند.

بچه‌های آسمان

«بچه‌های آسمان» در سال ۱۳۷۵ به کارگردانی مجید مجیدی ساخته شد و توانست با استقبال خوبی از سوی مخاطبان داخلی و خارجی مواجه شود. این فیلم در آن سال توانست به‌عنوان پنج نامزد نهایی جایزه اسکار در سال ۱۹۹۸ انتخاب شود. «بچه‌های آسمان» همچنین توانست موفق به دریافت جوایز دیگری چون سیمیرغ بلورین بهترین فیلمنامه جشنواره فیلم فجر، جایزه فیپر شونی جشنواره بین‌المللی فیلم مونترال، جایزه انجمن منتقدان فیلم آرژانتین و جایزه بهترین فیلم نیوپورت شود.

فیلم محمد رسول‌الله (ص)

مجید مجیدی با ساخت فیلم محمد رسول‌الله(ص) از زوایایی از زندگی حضرت محمد(ص) را به تصویر کشید. مجیدی دراین فیلم ضمن ارائه تصویری از دوران جاهلیت و شرایط اجتماعی عربستان به کودکی پیامبر اکرم (ص) پرداخته است. داستان این فیلم از زمانی که مسلمانان در تحریم اقتصادی هستند، شروع می‌شود. «محمد رسول‌الله (ص)» توانست در سال ۲۰۱۶ به عنوان نماینده سینمای ایران در جشنواره اسکار معرفی شود اما به فهرست نهایی جایزه اسکار راه نیافت.

دایره مینا

فیلم «دایره مینا» پنجمین ساخته داریوش مهرجویی در سال ۱۳۵۲ به شمار می‌رود. «دایره مینا» اقتباسی از نمایشنامه «آشغال‌دونی» نوشته غلامحسین ساعدی است. این فیلم بعد از «گاو» دومین همکار این دو با یکدیگر بوده است. با این حال «دایره مینا» نتوانست بعد از ساخت از شرایط مطلوب اکران برخوردار شود. در نهایت فیلم بعد از سه سال در سال ۵۶ به اکران عمومی درآمد. «دایره مینا» در ردیف معبود فیلم‌های مهرجویی است که توانست در جشنواره‌هایی چون پاریس، برلین و…به نمایش درآید.

درباره الی

این فیلم در سال ۱۳۸۷ به کارگردانی اصغر فرهادی ساخته شد. «درباره الی» از جمله فیلم‌هایی بود که توانست در جشنواره بین‌المللی برلین هم برنده خرس نقره‌ای شود. این فیلم به روایت زندگی چند خانواده می‌پردازد که برای گذراندن تعطیلات به شمال کشور سفر کرده‌اند و در این بین گرفتار ماجراهایی می‌شوند. «درباره الی» پیش از شروع بیست و هفتمین جشنواره فیلم فجر و پیش از داوری هیات انتخاب به دلیل حضور گلشنیفته فراهانی از جشنواره کنار گذاشته شد و در نهایت پس از رایزنی‌های بسیار اکران شد.